

7. Устименко Л.М. Подієвий туризм як історико-культурне явище / Л.М. Устименко // Культура і сучасність. - Київ : Міленіум, 2013. – С. 88-92.
8. Херсонщина фестивальна. – Режим доступу: <http://uct.artkavun.kherson.ua/festival.htm>. – Назва з екрану.

Л.В. ЛОЗОВА

ТЕРИТОРІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Дитячий туризм – організована подорож групи дітей шкільного віку (від 7 до 17 років) у супроводі керівника [1]. Як соціальне явище нової доби дитячий туризм є дітищем промислової революції, коли поява буржуазних взаємин у Західній Європі породила нові вимоги до виховання підростаючого покоління. На історичну сцену за доби Відродження виступив ідеал формування всебічно розвиненої особистості. Існують деякі проблеми, які перешкоджають розвитку сучасного дитячого туризму. Необхідність вирішення проблеми щодо розвитку в дитячому спортивно-оздоровчому туризмі, нові економічні відносини зажадали змін у процесі діяльності основної матеріальної та організаційної бази масового туризму, науково-методичної бази для формування і розробки практичних рекомендацій з розвитку дитячого туризму в регіоні та в країні в цілому. Дитячий туризм на сучасному стані свого розвитку має певні проблеми та перспективи розвитку саме на території України. Важлива проблема полягає у відсутності законодавчої бази для функціонування дитячих об'єктів туризму. З 2009-2014 роки в Україні створювався та був ухвалений Закон "Про туризм". У законодавстві виокремлено статтю про організаційні форми та види туризму в Україні, (стаття 4)[6]. Відсутність державного контролю призводить до збільшення корупції, та розквіту шахрайства. Це супроводжується бажанням заробітку грошей будь-якою ціною не хвилюючись про те, що це може вартувати життя. Протягом останніх років в Україні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я дітей та молоді. Вплив постійно діючих факторів ризику, незадовільна екологічна ситуація, ускладнена наслідками Чорнобильської катастрофи, перевантаження, насамперед у шкільному віці, призводять до істотного зниження імунітету та розвитку у дітей хронічних захворювань. Поки що не вдається забезпечити організоване оздоровлення та відпочинок усіх бажаних. Основними причинами такої ситуації є дефіцит коштів та слабка матеріально-технічна база дитячих оздоровчих закладів незалежної України.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблемами становлення та розвитку дитячого туризму в Україні займалися кандидат економічних наук Сокол Т.Г., доцент Геолого-географічного факультету

Харківського національного університету Редіна В. А., український вчений, громадський діяч Кифяк В.Ф., Олександрова А. Ю., дослідник фінансового менеджменту Балабанов І.Т., Кабушин Н. І. та ін.

Мета і завдання статті полягає у дослідженні територіальної диференціації об'єктів дитячого туризму та виявленні потенціалу туристичних макрорегіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичний бізнес можна справедливо вважати бізнесом ХХІ століття, тому що він є одним з найбільш динамічних і прибуткових серед усіх галузей світового господарства. За даними статистики Всесвітньої організації туризму, на туризм припадає 10% валового світового продукту, 7% загального обсягу інвестицій, 5% усіх податкових надходжень. Туристична діяльність безпосередньо впливає на близько 40 галузей економіки і 10-15% працездатного населення будь-якої країни: це ціла галузь, яка об'єднує навколо себе багато супутніх галузей, таких як пасажирські перевезення (авіа, авто, залізничні та морські), сфера побутових послуг (готелі, ресторани, пральні, розважальні заклади тощо), сувеніри та багато інших. Тому пошук передумов зростання туристичної індустрії є актуальною проблемою [7]. Особливо чітко постає актуальність цього питання для України, яка уособлює собою унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток і має значні рекреаційні можливості, що сформувались завдяки географічному положенню та історичному минулому нашої держави. Адміністративний поділ України не співпадає з її історико-географічним поділом. Поділ території України обумовлюється впливом природних і соціально-економічних чинників і викликана потребами розвитку туристичної галузі. На підставі цих факторів виділяються туристичні регіони і райони. Єдина схема туристичного районування на сьогодні не розроблена. Але одним з найпопулярніших є районування за І.В. Смалем (рис.1):

- **Західний макрорегіон:** Карпатський макрорайон (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька обл.), Подільський макрорайон (Тернопільська, Хмельницька, Вінницька обл.);

- **Поліський макрорегіон:** Столичний макрорайон (Київська, Чернігівська обл.), Волинський макрорайон (Волинська, Рівненська, Житомирська обл.);

- **Центрально-Східний макрорегіон:** Придніпровський макрорайон (Черкаська, Кіровоградська обл.), Слобожанський (Сумська, Полтавська, Харківська обл.), Донецький макрорайон (Донецька, Луганська обл.);

- **Приморський макрорегіон:** Приазовський макрорайон (Запорізька, Херсонська обл.), Причорноморський макрорайон (Одеська, Миколаївська обл.);

- **Кримський макрорегіон:** (Автономна Республіка Крим)[9].

Рис.1. Територіально диференціація об'єктів дитячого туризму в Україні. [Складено автором за даними 11]

Розглянемо територіальну диференціацію об'єктів дитячого туризму в Україні в межах туристичних макрорегіонів нашої держави.

Західний макрорегіон включає до свого складу: Карпатський макрорайон (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька обл.), Подільський макрорайон (Тернопільська, Хмельницька, Вінницька обл.). Однією із галузей спеціалізації господарства областей західної України традиційно вважається туристична індустрія. Цей регіон є найбільш успішним, і має лідируючі позиції не лише на теренах нашої держави, а й на світовому ринку. Звичайно одним з головних факторів макрорегіону є унікальний мікроклімат місцевості. На туристичному ринку західну Україну вирізняє:

- значна частка санаторно-курортних закладів (близько 8 % загальної кількості), в яких здійснюють лікувальну реабілітацію близько 11 % всіх оздоровлених в Україні; середній показник використання місць у цих закладах досягає рівня 31–55 % [4].

Оздоровчо-відпочинковий сегмент є провідним у туристичній галузі західної України. Бальнеологічні й кліматотерапевтичні заклади забезпечують відносно високий рівень пропонованих лікувальних і профілактичних послуг. Є відмінності в територіальній структурі курортних і відпочинкових закладів. У Львівській та Івано-Франківській областях є мережа туристичних місцевостей із значною концентрацією таких об'єктів. У Львівській області це, зокрема, Трускавець (35 закладів), Моршин (18), долина рік Опору та Стрия (Славське), Розточчя (Немирів); в Івано-Франківській – місцевості на території т. зв. Великого Яремча

(Яремча, Микуличин і Ворохта), а також Косова, Шешпорів і Долини. У Закарпатській області туристично-рекреаційна база розосереджена на всій території; значні скупчення санаторно-курортних закладів є тільки в деяких курортах, таких як Поляна, Синяк і Чинадієво, а відпочинкових об'єктів – у долині ріки Уж в Міжгір'ї. Територія цього макрорегіону має лідируючі позиції серед кількості оздоровлених дітей не лише в нашій країні, але й ближнього зарубіжжя. Західний макрорегіон - це не просто чудова ландшафтна територія, де кожній дитині буде цікаво та весело, це ще й осередок лікувальних джерел. Зараз на території цього регіону функціонує знаменитий оздоровчий центр «Артек», який переїхав у 2014 році, і має на сьогодні назву « Артек – Буковель». Цей макрорегіон є однією з унікальних «візитівок» України [3].

Поліський макрорегіон включає до свого складу: Столичний макрорайон (Київська, Чернігівська обл.), Волинський макрорайон (Волинська, Рівненська, Житомирська обл.). Макрорегіон з унікальною історичною спадщиною нашої країни. До складу цієї території входить столиця України – Київ, який є осередком спадковості всіх слов'янських країн. Де функціонує безліч історично-культурних закладів. Київська область розташована на півночі України в басейні середньої течії Дніпра, в межах лісової і лісостепової географічних зон. Сприятливі кліматичні умови, наявність численних водних об'єктів грають важливу роль у даній сфері. В Київській області функціонують санаторії, будинки і бази відпочинку, дитячі табори тощо. Чернігівщина розташована на півночі України на лівому березі Дніпра, в басейні Десни, в зоні Чернігівського Полісся. Наразі головною метою перебування туристів в Чернігівській області є отримання екскурсійних, лікувально-оздоровчих послуг та відпочинку біля річок та озер. Традиційно туристичними місцями, що формують основну частину туристичних потоків області є Чернігів, Батурин, Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» і Тростянецький дендропарк, Новгород-Сіверський. На сьогоднішній день, туристичний потік Чернігівщини формують індивідуальні туристи, що подорожують власним транспортом, організовані київськими турфірмами автобусні групи та корпоративні групи з Києва. Низька рентабельність та висока конкуренція з боку Києва позначилися на майже повній відсутності в області місцевих туроператорів внутрішнього туризму. Наданням туристичних послуг в основному займаються приватні підприємці та екскурсійні відділи при закладах розміщення. Волинська область розташована на північному заході України, в лісовій і лісостеповай зоні. Особливою привабливістю для туристів відзначається південно-західна частина Волині - край лісів і озер. Різноманітністю ландшафтів характеризується створений у 1983 р. Шацький національний природний парк, територія якого простягається на 20 км з півночі на південь, і на 29 км - із заходу на схід. В межах парку розташовані 22 унікальних озера карстового походження, які мають здатність до самоочищення. В їх числі

- найбільше і найглибше в Україні озеро Світязь, площею 24,4 км², середня глибина якого складає 7 м, а максимальна - 58,4 м. У парку 9 озер з однаковою назвою - Святе. Ця місцевість приваблює «маленьких екстремалів», які в силу свого віку не можуть ще займатися дійсно екстремальним туризмом, але вже не люблять стандартний відпочинок. На Шацьких озерах в таборах можна поплавати на байдарках, водних лижах і це є значно безпечніше ніж на березі морського узбережжя. Парк володіє унікальними ресурсами завдяки поєднанню лісових, лугових і озерних екосистем, які забезпечують необхідні умови для відпочинку. Сприятливим фактором є також віддаленість рекреаційних зон від джерел техногенного навантаження. Кліматичні умови краю дозволяють продовжити сезон літнього відпочинку до 120-140 днів. Крім того, в регіоні добре розвинена транспортна мережа. Тут відведені стаціонарні ділянки під намети, прокладено дві туристські стежки - "Світязанка" та "Лісова пісня", створено рекреаційні пункти - "Перемут" і "Турист". Зона стаціонарної рекреації в центральній частині парку і частково включає приозерну територію біля Світязя і Піщаного озера. Сприятливі кліматичні умови, великі лісові масиви, чисельні водні об'єкти, мінеральні джерела, запаси лікувальних грязей є факторами, що стимулюють розвиток дитячої туристичної сфери. Житомирська область розташована на півночі Правобережної України. Сприятливий клімат, значні лісові масиви, чисельні водні об'єкти, джерела мінеральних вод (радонові - в районі Житомира і с. Денишів), запаси лікувальних грязей (поблизу с. Зарічани і Вілька) - все це створює умови для розвитку курортів і туризму. Основу привабливості регіону в сфері дитячого туризму складають як історичні пам'ятки, так і природні умови, які сприяють розвитку багатьох видів сучасного туризму. На території Житомирської області налічується три гідрологічних заказники. Бальнеологічні ресурси представлені радоновими лікувальними водами, торфовими та сапропелевими лікувальними грязями. Рівненська область розташована на північному заході України, на Поліссі і в лісостеповій зоні. Сприятливі кліматичні умови, значні лісові масиви, чисельні річки, озера, лікувальні грязі і мінеральні води (радонові і хлоридно-натрієві) є складовими рекреаційних ресурсів області. Основний напрямок розвитку дитячого туризму – пізнавальний та екскурсійний. Порівнявши характеристики макрорайонів між собою можна проаналізувати, що Столичний макрорайон має більш історично – екскурсійний тип. Волинський мікрорайон багатий на природні туристичні ресурси (озера, річки тощо). Цей макрорегіон поєднує в собі всі необхідні ресурси для естетичного виховання та духовного розвитку майбутнього покоління[5].

Центрально-Східний макрорегіон: Придніпровський макрорайон (Черкаська, Кіровоградська, Дніпропетровська обл.), Слобожанський (Сумська, Полтавська, Харківська обл.), Донецький макрорайон (Донецька, Луганська обл.). Цей макрорегіон включає в себе центральну

та північно-східну частину України. Придніпровський макрорайон охоплює три області: Черкаська область - розташована в центральній частині України, лежить у лісостеповій зоні. Тут зберігся останній великий суцільний лісовий масив українського лісостепу площею 40 тис. га - реліктовий Черкаський бір, що є пам'яткою природи. В області густа річкова система та велика кількість озер, що сприяє розвитку водяних видів туризму. Рекреаційні ресурси області визначаються м'яким кліматом, мальовничими пейзажами на прирічкових ділянках, наявністю радонових і гідрокарбонатних натрієво-магнієво-кальцієвих вод. Основні курортні місцевості - Прохорівка і Сокирна. Окрасою області є унікальний в Україні дендрологічний парк «Софіївка». Для дітей організують унікальні пішохідні походи в скаутському стилі, де навчають жити в умовах повної ізоляції з природою без будь-яких допоміжних засобів. Кіровоградська область розташована в центральній частині України, в межиріччі Дніпра і Південного Бугу. Область лежить у межах двох фізико-географічних зон: лісостепової і степової. Саме в Кіровоградській області розташований унікальний гідрологічний пам'ятник природи - болото «Чорний ліс» (Чорне озеро), в центрі якого знаходиться бездонне озеро Берестовате - одне з найзагадковіших в Україні. Дніпропетровська область має достатньо великий туристично-рекреаційний потенціал, крім того існують передумови для його розвитку: природні особливості регіону, який знаходиться на кордоні змішаних лісів та степової зони, унікальні водні ресурси; культурно-історична спадщина; етнографічно-культурний потенціал (народні промисли та ремесла). Слобожанський макрорайон охоплює також три області: Полтавська область займає центральну частину Лівобережної України. Основою курортних ресурсів області є джерела мінеральних вод у Миргородському, Великобагачанському, Новосанжарському, Кременчуцькому, Хорольському районах. Сумська область розташована на північному сході України. Ідеальне місце відпочинку, та естетичного виховання. Сьогодні Сумська область входить у десятку найбільш екологічно благополучних регіонів України. Сумщина – скарбниця історико-культурних пам'яток. Вона є одним з найбільш насичених історико-культурною спадщиною регіонів України. Її пізнавально-туристський потенціал невичерпний, оскільки через Сумщину пролягла межа з «Диким полем», де синтезувалась культура багатьох народів і епох від часів Київської Русі. Харківська область розташована в північно-східній частині України в межах лісостепової й степової природних зонах. Область має значні рекреаційні ресурси, основою яких є сприятливі кліматичні умови, мальовничі ландшафти. Наявність джерел мінеральних вод є базою для розвитку курортів та оздоровлення маленьких рекреантів [2].

Приморський макрорегіон розташований на півдні України, в межах степової природної зони. Омивається Чорним та Азовським морями. Включає в себе два макрорайони. Причорноморський

макрорайон: Миколаївську область можна відвідувати не тільки через її Чорноморське узбережжя. Від Мигії до легендарного острова Березань у Чорному морі територією області пролягли туристичні маршрути, під час яких автобусні переїзди, пішохідні переходи поєднуються із водним слаломом, кінними переходами, рафтингом, яхтингом. Що дає дітям відчуття себе справжніми екстремалами. Досить великої популярності набули водні туристичні маршрути та різні форми активного дитячого командного відпочинку. Одеська область знаходиться на узбережжі Чорного моря, окрім стандартних туристичних розваг, в області великим попитом серед дітей користуються походи, які проходять в травні. Їх організують спільно дитячі організації розвитку дитячого туризму в області. Саме в Одесі цей захід набув найбільшої популярності. І щорічно його відвідує безліч сімей. Всі хто бере участь знаходяться в умовах повного дискомфорту без комунікацій та зручностей. Серед областей саме цього макрорегіону Одеська область є абсолютним лідером серед наявності дитячих таборів. Приазовський макрорайон також включає до свого складу дві області: Херсонську область з неперевершеними морськими узбережжями. Херсонщина - єдина з усіх областей України (крім АР Крим), що має вихід до двох морів - Чорного і Азовського. Чорноморське і Азовське узбережжя в межах області простягається більше як на 200 кілометрів і має чудові піщані пляжі, розвинену оздоровчу інфраструктуру. За кількістю сонячних днів Херсонщина не поступається Криму. Звісно в межах області протікають річки на базі яких формуються заклади дитячого відпочинку, але найбільшим попитом користуються табори на узбережжі морів. Запорозька область південна область України омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого в межах області складає понад 300 км. Акваторія Дніпра, залишки колишніх плавнів є стабілізуючим рекреаційним фактором індустріального осередку регіону. Серед всіх областей Приморського макрорегіону має найменшу кількість дитячих таборів, але дитячий туризм в області швидко розвивається, що безумовно сприяє їх збільшенню. Діти можуть відчуття себе справжніми козаками і відпочити не лише на материковій Україні, але й на популярному острові Хортиця [8]. Кримський макрорегіон включає в себе лише територію Кримського півострова. Але при цьому є дуже унікальною територією, яка розташована на півдні країни, в межах Кримського півострова, який глибоко вдається в Чорне море і зі сходу омивається Азовським морем. Крим приваблює відпочиваючих передусім субтропічним кліматом на Південному березі. Ця територія охоплює собою всі можливі красоти природи від морів до гір. [11].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Україна є досить прогресивною країною в плані розвитку дитячого туризму. На сьогоднішній день найбільший туристичний потенціал мають саме Закарпатський, Приморський та Кримський макрорегіони, що обумовлено їхньою насиченістю історико-культурними пам'ятками та

природними особливостями. Серед областей України за показниками кількості об'єктів дитячого туризму (а саме таборів) лідером є Одещина. Сьогодні важливим є вдосконалення законодавчої бази щодо функціонування об'єктів дитячого туризму та максимальна реалізація туристичного потенціалу макрорегіонів України.

Список літератури:

1. Вачевський М. Рекреаційні можливості Трускавецько - Східницького регіону. / М. Вачевський // Український бальнеологічний журнал. – 2000. – №4. – С.101 – 106.
2. Гранильщиків Ю. Семейный туризм. / Юрій Гранильщиків. – М.: «Символика», 1983. – 145 с.
3. Дергачов В. Міжнародний туризм в сучасному світі / В. Дергачов // Бізнес інформація. – 1998. – №5. – С.12.
4. Кабушкін Н.И. Менеджмент туризм. / Николай Кабушкін. – М.: «Новое знание», 2006. – 408 с.
5. Квартальнов В. Теория и практика туризма / Володимир Квартальнов. – М.: РМАТ, 2003. – 496 с.
6. Кифяк В.Ф. Організація туризму: Навчальний посібник. / Володимир Кифяк – Чернівці.: «Книги – XXI», 2008. – 344 с.
7. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / Володимир Кифяк – Чернівці.: «Книги – XXI», 2003. – 300 с.
8. Кількість дитячих таборів за областями, 2014 рік : Статистичний щорічник України / Держ. ком. статистики України, упр. статистики населення / І. М. Жук (відп. за вип.). – К. : Б.в., 2015. – 466 с.
9. Кусков А.С Рекреационная география / А. С. Кусков, В. Л. Голубева, Т. Н. Одинцова . – М.: МПСИ «Флинта», 2005. – 496 с.
10. Масляк П.О. Рекреаційна географія / Павло Масляк.–К.: «Знання», 2008. – 343 с.
11. Нікітенко С. І. Розвиток молодіжного та дитячого туризму в незалежній Україні [Електронний ресурс] / С. І. Нікітенко. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2006/62-49-12.pdf>

О.С. Лушпай

МОРФОМЕТРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯРУЖНО- БАЛКОВОЇ СИСТЕМИ ГОРНОСТАЇВСЬКОГО РАЙОНУ

Вступ. Процеси яроутворення є дуже характерними для території України, особливо в межах її височинної частини, де відповідні процеси мають небезпечний характер та спричиняють знищення значних площ родючих земель. В межах Херсонської області відповідні процеси мають найбільше поширення вздовж долини річки Дніпро, при цьому особливо небезпечний характер вони мають в Горностаївському районі. В межах даного району поширені гірські породи, які легко руйнуються та